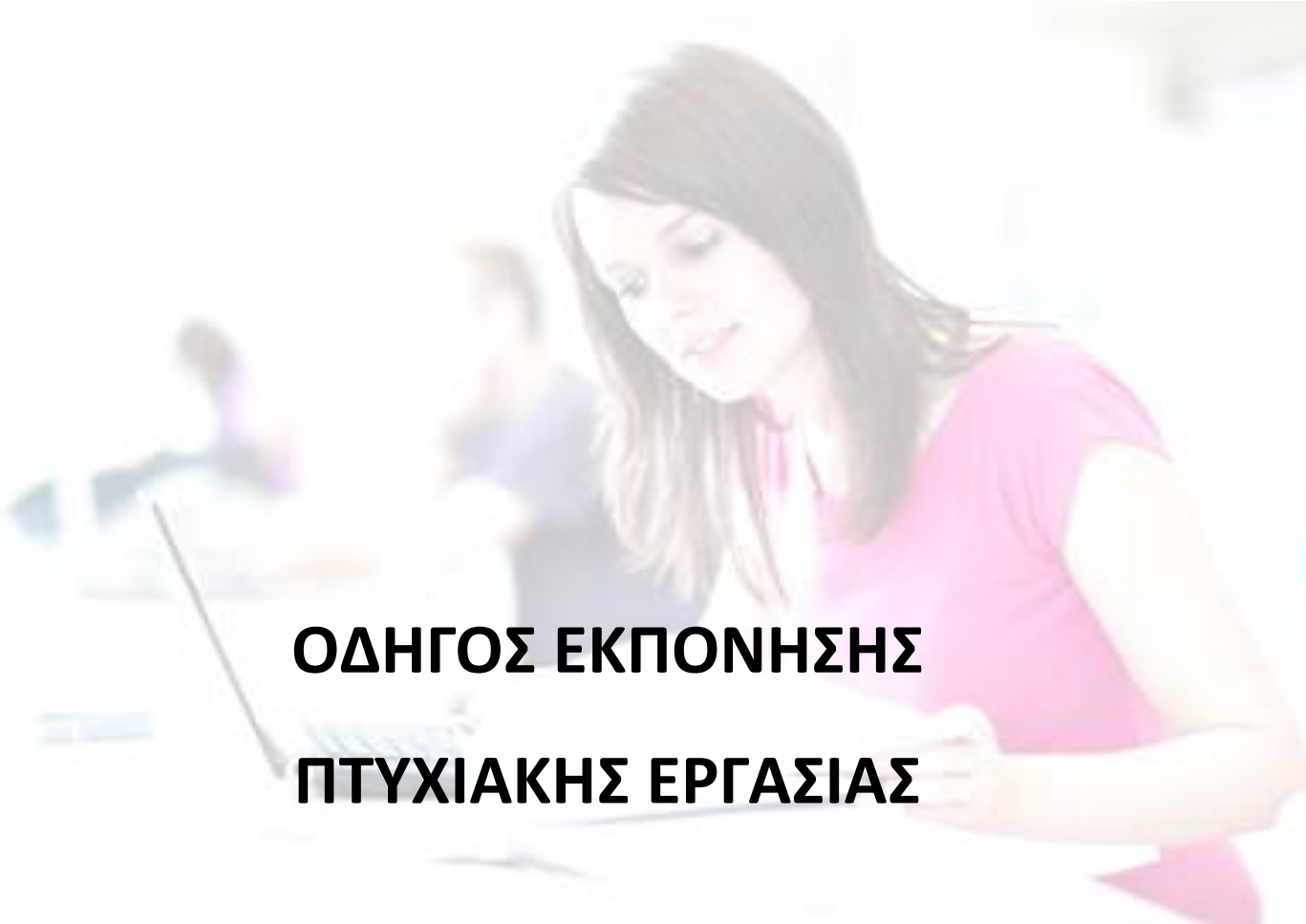

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΟΔΗΓΟΣ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ
ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σύνταξη:

Θαρρενός Μπράτισης, Επίκουρος Καθηγητής

Δόμνα Μιχαήλ, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Φλώρινα, Μάιος 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	3
A. Διαδικασία επιλογής και εκπόνησης πτυχιακών εργασιών	5
A.1. Υποβολή αίτησης.	5
A.2. Ατομικές/Ομαδικές Εργασίες.....	5
A.3. Επιλογή/ανάθεση θέματος.....	6
A.4. Αλλαγή θέματος ή επιβλέποντα.	7
A.5. Διάρκεια εκπόνησης πτυχιακής εργασίας.....	7
A.6. Ολοκλήρωση πτυχιακής εργασίας.....	7
A.7. Διαδικασία αξιολόγησης.....	8
B. Γενικές οδηγίες εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας - Ερευνητικά χαρακτηριστικά	10
Γ. Οδηγίες συγγραφής της πτυχιακής εργασίας	12
Γ.1. Γενικές οδηγίες	12
Γ.2. Μορφοποίηση κειμένου.....	13
Γ.3. Δομή εργασίας.....	14
Δ. Τεχνικές οδηγίες παράθεσης βιβλιογραφίας	20
Δ.1. Παραπομπές στο κυρίως κείμενο	20
Δ.2. Βιβλία και μονογραφίες.....	21
Δ.3. Κεφάλαια σε συλλογικούς τόμους.....	22
Δ.4. Άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά.....	22
Δ.5. Εργασίες σε πρακτικά συνεδρίων.....	22
Δ.6. Μη επιστημονικό άρθρο.....	23
Δ.7. Διαδικτυακά άρθρα	23
Δ.8. Ιστότοποι.....	23
Δ.9. Γενικές οδηγίες.....	24
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I: Εξώφυλλο πτυχιακής εργασίας.....	25
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II: Έντυπο αίτησης για έγκριση πτυχιακής εργασίας από τη Γ.Σ.....	27
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ III: Βεβαίωση κατάθεσης πτυχιακής εργασίας στη Βιβλιοθήκη.....	29

Εισαγωγή

Για την ολοκλήρωση των σπουδών και την απόκτηση πτυχίου από το Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, οι φοιτητές/τριες καλούνται να επιλέξουν ανάμεσα στην εκπόνηση πτυχιακής εργασίας και τριών μαθημάτων επιλογής. Η συγγραφή μιας πτυχιακής εργασίας είναι μια από τις πιο δημιουργικές αλλά και απαιτητικές δράσεις που καλείται να φέρει σε πέρας ο φοιτητής, στα πλαίσια των σπουδών του.

Ένας από τους σκοπούς της πτυχιακής εργασίας είναι να μάθει ο φοιτητής τον τρόπο σχεδιασμού, οργάνωσης, υλοποίησης και τελικά παρουσίασης μιας επιστημονικής εργασίας, κάτι που είναι χρήσιμο στη μετέπειτα σταδιοδρομία του ως επιστήμονας στο χώρο της εκπαίδευσης και όχι μόνο. Έτσι ο φοιτητής έχει την ευκαιρία να αποδείξει ότι έχει την ικανότητα να αξιοποιήσει τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απέκτησε στα προηγούμενα εξάμηνα για να εκπονήσει μία ολοκληρωμένη μελέτη μόνος του, με τη συμβουλευτική καθοδήγηση και το συντονισμό του επιβλέποντος μέλους ΔΕΠ. Επιπλέον, η πτυχιακή εργασία παρέχει τη δυνατότητα στο φοιτητή να μελετήσει σε βάθος ένα θέμα που εμπίπτει στα ενδιαφέροντά του, με τρόπο μεθοδικό, συστηματικό και επιστημονικό.

Μια επιστημονική εργασία πρέπει να είναι πρωτότυπη και όχι απλώς μια περίληψη άλλων. Δεν είναι απλά ένα κείμενο που συνθέτει και παραφράζει τα γραπτά άλλων, αλλά πρέπει να παρουσιάζει τεκμηριωμένα την οπτική γωνία του συγγραφέα για ένα συγκεκριμένο θέμα.

Έτσι, οι πτυχιακές εργασίες μπορούν να ανήκουν κατά κύριο λόγο σε 3 κατηγορίες:

1. Εργασίες που πληροφορούν τον αναγνώστη για συγκεκριμένη περιοχή της βιβλιογραφίας, παρουσιάζοντας μια πρωτότυπη ερμηνεία της (βιβλιογραφικές εργασίες)
2. Εργασίες που παρουσιάζουν τα ευρήματα μιας πρωτογενούς έρευνας την οποία διεκπεραιώνει ο συγγραφέας (ερευνητικές εργασίες)
3. Συνήθως η πρωτογενής έρευνα στηρίζεται στην υφιστάμενη βιβλιογραφία και αποτελεί τη λογική συνέχεια αυτής, η πτυχιακή εργασία είναι συνήθως συνδυασμός των περιπτώσεων 1 και 2.

Η πτυχιακή εργασία αντανακλά τις απόψεις του συγγραφέα για το υπό μελέτη θέμα, με σαφή προσανατολισμό, οπτική γωνία εξέτασης και στόχο. Με την έννοια αυτή, ακόμα και αν το θέμα που πραγματεύεται μια εργασία έχει μελετηθεί από πολλές άλλες, παραμένει πρωτότυπη.

Μια πρωτότυπη εργασία προϋποθέτει μελέτη κατά το δυνατόν περισσότερο του τι έχει γραφτεί σχετικά με το υπό εξέταση αντικείμενο (βιβλιογραφική έρευνα). Αν περιλαμβάνει

πρωτογενή έρευνα, τότε αυτή στηρίζεται στη βιβλιογραφική έρευνα που προηγείται ώστε να επιβεβαιώσει, να αμφισβητήσει ή να εμπλουτίσει προηγούμενα ευρήματα και μελέτες.

Ο σκοπός της πτυχιακής εργασίας πρέπει να είναι με σαφήνεια διατυπωμένος και να απαντά σε ένα ή περισσότερα ερωτήματα που προκύπτουν από προβληματισμούς που τίθενται στη σχετική με το θέμα βιβλιογραφία ή από ανάγκες και προβλήματα που επιζητούν απαντήσεις στον ευρύτερο χώρο της εκπαίδευσης.

Ο παρών οδηγός συγγραφής πτυχιακής εργασίας περιλαμβάνει όλες τις απαραίτητες οδηγίες και τους κανόνες που πρέπει να ακολουθήσει ο φοιτητής για την εκπόνηση και κυρίως, για τη συγγραφή αυτής. Περιγράφονται αναλυτικά ζητήματα δόμησης και μορφοποίησης της εργασίας, ώστε να αποφεύγονται σφάλματα αλλά και για να υπάρχει ομοιομορφία και κυρίως επιστημονική επάρκεια στις εργασίες που εκπονούνται στο πλαίσιο του προπτυχιακού προγράμματος σπουδών του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών. Οι οδηγίες μορφοποίησης βασίζονται στο εγχειρίδιο της Αμερικανικής Ψυχολογικής Εταιρίας (American Psychology Association, APA). Φυσικά, ο φοιτητής πρέπει πάντα να συμβουλευέται το επιβλέπον μέλος ΔΕΠ για τυχόν εξειδικεύσεις στην εφαρμογή του παρόντος οδηγού.

Αυτό που πρέπει να έχει κατά νου ο φοιτητής είναι ότι το επιτυχημένο αποτέλεσμα της συγγραφής μιας πτυχιακής εργασίας πιστοποιεί την άρτια επιστημονική κατάρτιση του πτυχιούχου αφού αποδεικνύει ότι είναι σε θέση να σχεδιάσει και να υλοποιήσει επιστημονικές ερευνητικές προσεγγίσεις, εξάγοντας επιστημονικά αποτελέσματα και συμπεράσματα. Βασική επιδίωξή του πρέπει να είναι η πτυχιακή του εργασία να κατέχει περίοπτη θέση στο βιογραφικό του, αναδεικνύοντας την ποιότητα των σπουδών του και κατ' επέκταση το επίπεδο των γνώσεων που απέκτησε κατά τη φοίτησή του στο τμήμα.

Στον παρόντα οδηγό αναφέρονται οδηγίες που καλύπτουν τόσο την εκπόνηση εργασιών τύπου βιβλιογραφικής επισκόπησης, όσο και εργασίες τύπου ερευνητικής μελέτης.

A. Διαδικασία επιλογής και εκπόνησης πτυχιακών εργασιών

A.1. Υποβολή αίτησης.

Οι φοιτητές/τριες έχουν τη δυνατότητα να εκπονήσουν πτυχιακή εργασία κατά τη διάρκεια του τελευταίου έτους φοίτησης. Προϋπόθεση αποτελεί η δήλωση της πρόθεσης για εκπόνηση εργασίας κατά τη διαδικασία δήλωσης μαθημάτων στο Ζ' ή στο Η' εξάμηνο φοίτησης. Δεν είναι δυνατή η δήλωση αυτή να πραγματοποιηθεί στο εξάμηνο που ο/η φοιτητής/τρια διεκπεραιώνει την πρακτική του/της άσκηση.

Η ορθή διαδικασία είναι η υποβολή αίτησης στη γραμματεία του τμήματος, μετά από συνεννόηση με τον επιβλέποντα καθηγητή. Στη συνέχεια, το αίτημα εξετάζεται στην επόμενη Γενική Συνέλευση του τμήματος ώστε να εγκριθεί. Η αίτηση περιλαμβάνει τα στοιχεία του/της φοιτητή/τριας και το θέμα της πτυχιακής εργασίας. Επιπλέον η αίτηση περιέχει το όνομα του προτεινόμενου επόπτη καθηγητή και προαιρετικά, μετά από συνεννόηση με τον επόπτη καθηγητή, το όνομα του προτεινόμενου δεύτερου βαθμολογητή. Είναι ευθύνη των φοιτητών/τριών να υποβάλουν συμπληρωμένο σε όλα τα πεδία το έντυπο «Αίτησης Ανάθεσης Πτυχιακής Εργασίας» που μπορούν να προμηθευτούν από τη Γραμματεία του Τμήματος. Η Αίτηση βρίσκεται ως παράρτημα και στο τέλος του παρόντος οδηγού.

Η υποβολή αιτήσεων γίνεται σε δύο περιόδους κάθε χρόνο, στην αρχή του κάθε εξαμήνου του αντίστοιχου ακαδημαϊκού έτους.

A.2. Ατομικές/Ομαδικές Εργασίες.

Η πτυχιακή εργασία είναι κατά κανόνα ατομική και αποσκοπεί στην ολοκλήρωση της επιστημονικής κατάρτισης του/της φοιτητή/τριας, μέσω της εκπόνησης επιστημονικής έρευνας σε ένα θέμα που άπτεται του χώρου της εκπαίδευσης. Πρόκειται για μια σύνθετη εργασία που διαφέρει σημαντικά από αυτές που εκπονούνται στα πλαίσια μαθημάτων, τόσο σε έκταση όσο και σε βαθμό δυσκολίας. Πολλές φορές απαιτεί από τον/την φοιτητή/τρια να επιδείξει το μέγιστο βαθμό δεκτικότητας και ανταπόκρισης σε αποφάσεις, υποδείξεις, σχόλια και τροποποιήσεις που προτείνει ο επόπτης καθηγητής, σε σύντομα χρονιά διαστήματα.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις σύνθετων θεμάτων προς διερεύνηση, δύναται μια εργασία να αναληφθεί από δύο άτομα, τα οποία θα συνεργαστούν για την από κοινού μελέτη τους. Βασική προϋπόθεση είναι να έχουν και οι δύο δικαίωμα ανάληψης πτυχιακής

εργασίας. Είναι αυτονόητο ότι μια τέτοια εργασία θα είναι αυξημένων απαιτήσεων, σε σχέση με τις ατομικές εργασίες, ενώ απαιτείται τα συνεργαζόμενα άτομα να έχουν κοινές επαφές με τον επιβλέποντα καθηγητή, ώστε να είναι ξεκάθαροι οι όροι συνεργασίας και οι απαιτήσεις της εργασίας. Φυσικά, πρέπει και τα δύο μέλη της ομάδας να είναι σε θέση να υπερασπιστούν εξίσου καλά το σύνολο της πτυχιακής εργασίας και του επιστημονικού έργου που αυτή περιγράφει.

Στις περιπτώσεις αυτές, μειωμένη απόδοση του ενός μέλους έχει αντίκτυπο στη συνολική επίδοση. Κατά συνέπεια θα πρέπει οι φοιτητές/τριες που επιθυμούν να συνεργαστούν με συνάδελφό τους για την κοινή εκπόνηση πτυχιακής εργασίας να είναι απόλυτα σίγουροι/ες για την επιλογή τους, αναλαμβάνοντας και τις ευθύνες που συνεπάγεται μια τέτοια απόφαση.

Πρέπει να τονιστεί ότι δεν μπορεί να εκπονηθεί εργασία από ομάδες μεγαλύτερες των δύο μελών.

A.3. Επιλογή/ανάθεση θέματος.

Οι ενδιαφερόμενοι/ες πρέπει να έρθουν σε επικοινωνία με τον καθηγητή που επιθυμούν να εποπτεύσει την εκπόνηση της πτυχιακής τους εργασίας για να διερευνήσουν τη διαθεσιμότητά του. Επιπλέον, μπορούν να προτείνουν ή να ζητήσουν πιθανό θέμα για την εργασία. Αφού συζητήσουν το θέμα αναλυτικά και καταλήξουν σε συμφωνία συνεργασίας, ο/η φοιτητής/τρια προχωρά στην κατάθεση αίτησης στη γραμματεία του τμήματος, όπως περιγράφεται στην ενότητα A.1 του παρόντος οδηγού.

Είναι σημαντικό να έχει επιτευχθεί συμφωνία. Χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του επιβλέποντος καθηγητή, δεν μπορεί να γίνει δεκτό αίτημα εκπόνησης πτυχιακής εργασίας.

Το θέμα της εργασίας πρέπει να έχει ακαδημαϊκό ενδιαφέρον. Δεν πρέπει να είναι γενικόλογό, αφηρημένο ή μια απλή άσκηση πρακτικής εφαρμογής. Ιδανικά θα πρέπει να επιλεγεί ένα θέμα που να συνδυάζει την ακαδημαϊκής σημαντικότητας και το πρακτικό ενδιαφέρον του/της φοιτητή/τριας (π.χ. σύνδεση με πιθανές μεταπτυχιακές σπουδές της ή επαγγελματικές επιδιώξεις).

Επιπρόσθετα, ο/η ενδιαφερόμενος/η σε συνεργασία με τον επιβλέπων καθηγητή μπορούν να προτείνουν δεύτερο βαθμολογητή για την εργασία. Ιδανικά, οι φοιτητές/τριες πρέπει να αναζητούν συνεργασίες με τους δεύτερους βαθμολογητές και να τους αξιοποιούν ως συνεπιβλέποντες, αντί να τους αντιμετωπίζουν ως βαθμολογητές. Είναι προφανές ότι ο δεύτερος βαθμολογητής σχετίζεται επιστημονικά με το θέμα της εργασίας. Κατά συνέπεια

είναι σε θέση να συνδράμει με τις συμβουλές, τις γνώσεις και την καθοδήγησή του στην ορθή εκπόνηση της εργασίας.

A.4. Αλλαγή θέματος ή επιβλέποντα.

Κατά τη διάρκεια εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας ενδέχεται ο/η φοιτητής/τρια να αντιμετωπίσει την ανάγκη αλλαγής θέματος ή/και επόπτη καθηγητή. Αυτό μπορεί να συμβεί όταν ο επόπτης καθηγητής έχει σταματήσει ή διακόψει (π.χ. αν βρίσκεται σε εκπαιδευτική άδεια κατά το εξάμηνο ολοκλήρωσης της εργασίας, αν συνταξιοδοτηθεί, κλπ.) τη συνεργασία του με το τμήμα και κατά συνέπεια δεν επιτρέπεται η συμμετοχή του στην επιτροπή εξέτασης της εργασίας. Στην περίπτωση αυτή μπορεί ο/η φοιτητής/τρια να αιτηθεί αλλαγή επόπτη καθηγητή και να συνεχίσει το ίδιο θέμα με νέο επόπτη, που θα δεχτεί να αναλάβει την επίβλεψη.

Η αλλαγή θέματος μπορεί να έχει τη μορφή μικρής τροποποίησής του που προκύπτει συνήθως όταν εξειδικεύεται η ερευνητική πρόθεση του/της φοιτητή/τριας, μετά και τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη καθηγητή.

Ενδέχεται ο/η φοιτητής/τρια να ζητήσει αλλαγή θέματος ή/και επόπτη όταν κρίνει ότι δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του συγκεκριμένου θέματος. Στην περίπτωση αυτή επαναλαμβάνει τη διαδικασία επιλογής και ανάθεσης πτυχιακής εργασίας από την αρχή, αιτούμενος/η παράλληλα τη διακοπή της προηγούμενης συνεργασίας και την αποσύνδεση από το προηγούμενο θέμα. Αιτήματα αυτής της μορφής πρέπει να συνοδεύονται από πλήρη αιτιολόγηση και υπεύθυνη δήλωση ότι η επιβλέπων καθηγητής έχει ενημερωθεί πλήρως. Μετά την έγκριση τέτοιου αιτήματος από το Τμήμα, ο/η φοιτητής/τρια δύναται να ξεκινήσει εκ νέου τη διαδικασία ανάθεσης νέου θέματος πτυχιακής εργασίας ή εναλλακτικά να επιλέξει μαθήματα επιλογής που αναπληρώνουν τον απαιτούμενο αριθμό ECTS για την απόκτηση πτυχίου.

A.5. Διάρκεια εκπόνησης πτυχιακής εργασίας.

Η εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας δεν μπορεί είναι μικρότερη των τριών (3) μηνών. Επίσης πρέπει να ολοκληρωθεί σε εύλογο χρονικό διάστημα (ενδεικτικά ένα ακαδημαϊκό έτος στο μέγιστο).

A.6. Ολοκλήρωση πτυχιακής εργασίας.

Η πτυχιακή εργασία κατατίθεται προς αξιολόγηση στην αρμόδια επιτροπή (επόπτης και δεύτερος βαθμολογητής) το αργότερο 15 ημέρες πριν την έναρξη της επόμενης εξεταστικής περιόδου. Έτσι η επιτροπή έχει τον απαραίτητο χρόνο να την ελέγξει και να προτείνει διορθώσεις και αλλαγές. Ο/η φοιτητής/τρια πρέπει να υλοποιήσει τις προτεινόμενες

αλλαγές και να καταθέσει τον απαιτούμενο αριθμό αντιγράφων στη γραμματεία του τμήματος. Μόνο τότε δύναται η επιτροπή αξιολόγησης να καταθέσει τον τελικό βαθμό.

Ο/η φοιτητής/τρια πρέπει να επικοινωνήσει με τους βαθμολογητές για να τους παραδώσει αντίγραφα της εργασίας σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή, ανάλογα με τις επιθυμίες τους. Συνήθως, στην τελική της μορφή η εργασία παραδίδεται στον κάθε ένα σε έντυπη, βιβλιοδετημένη μορφή.

A.7. Διαδικασία αξιολόγησης.

Η βαθμολογία της πτυχιακής κατατίθεται εντός των προθεσμιών που ισχύουν κατά την εκάστοτε εξεταστική περίοδο υποχρεωτικά από την επιτροπή αξιολόγησης, εφ' όσον ο/η φοιτητής/τρια ολοκληρώσει και παραδώσει στον επόπτη έγκαιρα (βλ. ενότητα Α.6) την εργασία. Σε αντίθετη περίπτωση, η βαθμολογία κατατίθεται εντός των προθεσμιών της τρέχουσας εξεταστικής περιόδου μόνο εφ' όσον η επιτροπή αξιολόγησης δύναται να ολοκληρώσει τη διαδικασία έγκαιρα. Εν δε δύναται, η βαθμολογία κατατίθεται την επόμενη εξεταστική περίοδο.

Η αξιολόγηση είναι ανάλογη της ποιότητας της εργασίας συνολικά, καθώς και της συμβολής της στην παραγωγή νέας γνώσης. Τα κριτήρια αξιολόγησης περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων:

- την ύπαρξη σαφούς κεντρικού ερωτήματος που να διέπει την εργασία
- την επιστημονικά ορθή προσέγγιση του ζητήματος
- τη χρήση επιστημονικών μεθόδων ανάλυσης
- την τεκμηριωμένη σχεδίαση της ερευνητικής προσέγγισης
- την ορθή ανάλυση των δεδομένων και την εξαγωγή συμπερασμάτων
- την πειστική εξήγηση ότι η έρευνα είναι πρωτότυπη και αληθής, χωρίς παραποιημένα στοιχεία
- τη δομή και την παρουσίαση της εργασίας
- την ποιότητα χρήσης του λόγου
- την ανάλυση της βιβλιογραφίας
- την τήρηση του παρόντος οδηγού αναφορικά με την παράθεση βιβλιογραφικών παραπομπών
- την τήρηση των κανόνων μορφοποίησης
- την ακριβή εφαρμογή των παρατηρήσεων και διορθώσεων του επόπτη καθηγητή (και ενδεχομένως του 2^{ου} βαθμολογητή)

Το πλέον σημαντικό κριτήριο αξιολόγησης είναι η εργασία να ακολουθεί τους κανόνες περί λογοκλοπής και να μην αποτελεί προϊόν εκτεταμένης αντιγραφής άλλης εργασίας.

Όλα τα παραπάνω συντελούν στη διαμόρφωση της τελικής βαθμολογίας.

B. Γενικές οδηγίες εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας - Ερευνητικά χαρακτηριστικά

Η έρευνα για την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας πρέπει να πληροί τις απαραίτητες προϋποθέσεις για να κατατάσσεται σε άριστο επίπεδο. Πρέπει να παρουσιάζει ορθή επιστημονική προσέγγιση και μεθοδολογία, συμβάλλοντας στην προώθηση της γνώσης γύρω από το θέμα που πραγματεύεται και αναλύει. Τα ερευνητικά δεδομένα πρέπει να είναι έγκυρα και η ακολουθούμενη μεθοδολογία να στηρίζεται σε επιστημονικά αποδεκτές αρχές, ώστε να μπορεί να ελεγχθεί εύκολα και με ακρίβεια.

Τα ερευνητικά δεδομένα μπορούν να συλλέγονται από τον ίδιο το φοιτητή (πρωτογενής έρευνα), είτε να στηρίζονται σε δεδομένα που έχουν συλλέξει άλλοι (δευτερογενής έρευνα). Δεδομένα δευτερογενούς έρευνας μπορεί κανείς να εντοπίσει σε βιβλία, επιστημονικά άρθρα, δημοσιευμένες εκθέσεις, δημοσκοπήσεις, απογραφές και ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων. Δεδομένα πρωτογενούς έρευνας προέρχονται κυρίως από ερωτηματολόγια, συνεντεύξεις, παρατήρηση και άλλες μεθόδους άμεσης συλλογής δεδομένων.

Η επιλογή της κατάλληλης μεθόδου συλλογής δεδομένων αλλά και της αναλυτικής εφαρμογής της, προκύπτει με τη συμβολή και συμβουλή του επιβλέποντος καθηγητή. Πρόκειται για ένα από τα πλέον σημαντικά μέρη της διαδικασίας εκπόνησης μιας πτυχιακής εργασίας, αφού εγγυάται την εγκυρότητα των δεδομένων. Σε αντίθετη περίπτωση, συνήθως απαιτείται επανάληψη της ερευνητικής προσέγγισης. Αντίστοιχα οι μέθοδοι ανάλυσης πρέπει να είναι οι κατάλληλες για τα δεδομένα που συλλέγονται κάθε φορά.

Η έρευνα πρέπει να βασίζεται σε αληθινά στοιχεία και ο/η φοιτητής/τρια θα πρέπει αντικειμενικά να παρουσιάζει τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξάγει. Οποιαδήποτε παραποίηση στοιχείων ή αλλοίωση ερευνητικών δεδομένων και αποτελεσμάτων ή εκτενής αντιγραφή άλλων ερευνητών (λογοκλοπή) χωρίς αναφορά στο έργο τους είναι κατακριτέα και οδηγεί στο μηδενισμό της εργασίας. Σε περίπτωση που ο επιβλέπων καθηγητής διαπιστώσει ότι ο/η φοιτητής/τρια έχει υποπέσει στο σοβαρό παράπτωμα της λογοκλοπής τότε αυτόματα η εργασία μηδενίζεται. Επιπλέον, σε περίπτωση που διαπιστωθεί ακόμα και μετά την απονομή πτυχίου ότι σημαντικά σημεία της πτυχιακής εργασίας είναι προϊόν λογοκλοπής, το τμήμα δύναται να προβεί σε ανάκληση του απονεμηθέντος πτυχίου.

Λογοκλοπή ή πλαгиαρισμός είναι η χρήση των ιδεών και των λέξεων τρίτων χωρίς αυτή να συνοδεύεται από ξεκάθαρη αναγνώριση της πηγής αυτής της πληροφορίας. Δεν έχει σημασία αν η μη αναγνώριση πηγής είναι εκούσια. Ακόμα και ακούσια να είναι, θεωρείται λογοκλοπή. Κάθε μορφή πληροφορίας απαιτεί αναγνώριση (αναφορά ή παραπομπή). Αυτό που είναι σημαντικό να κατανοήσει κανείς είναι ότι δεν είναι μόνο η

ακριβής αντιγραφή λέξεων από μια έντυπη πηγή λογοκλοπή. Η απαίτηση αναγνώρισης πηγών είναι πολύ ευρύτερη. Ακόμα και η παράφραση κειμένου που έχει γραφτεί από άλλον είναι λογοκλοπή.

Σημαντικό στοιχείο μιας ολοκληρωμένης ερευνητικής εργασίας, όπως είναι η πτυχιακή, είναι να δημιουργεί προϋποθέσεις για μελλοντική έρευνα που να στηρίζεται στα ευρήματά της. Επιπλέον να εμπλουτίζει το γνωσιολογικό υπόβαθρο του/της συγγραφέως με τέτοιο τρόπο, ώστε να διευκολύνει τις μελλοντικές επαγγελματικές και ερευνητικές του επιδιώξεις.

Επιπλέον, το κείμενο πρέπει να είναι καλογραμμένο. Ένα δυσνόητο κείμενο με ορθογραφικά και συντακτικά λάθη, με σφάλματα στις βιβλιογραφικές αναφορές και με έλλειψη ορθής δομής θα οδηγήσει σε αναγκαίες αναθεωρήσεις.

Γ. Οδηγίες συγγραφής της πτυχιακής εργασίας

Γ.1. Γενικές οδηγίες

Ο γραπτός λόγος που αναπτύσσεται στην εργασία πρέπει να είναι σαφής, περιεκτικός, λιτός και καθαρός. Το σύνολο της εργασίας πρέπει να χαρακτηρίζεται από ένα κεντρικό ερώτημα το οποίο θα υπηρετείται καθ' όλη την ανάπτυξή της.

Πρέπει να δίνεται μεγάλη προσοχή στη δομή, σύνταξη και γραμματική της πτυχιακής εργασίας, η οποία πρέπει να έχει λογική ροή και συνέπεια, να αποφεύγονται φλυαρίες και όσα γράφονται να έχουν άμεση σχέση με το σκοπό της μελέτης. Έτσι, συνίσταται να χρησιμοποιούνται κατά το δυνατόν μικρότερες προτάσεις, οι οποίες να είναι σαφείς και ολοκληρωμένες. Συνήθως οι προτάσεις που εκτείνονται πέραν των δύο γραμμών μπορούν εύκολα να διασπαστούν σε τουλάχιστον δύο μικρότερες προτάσεις. Καλό είναι να αποφεύγεται η χρήση δύσκολων λέξεων. Πολλές φορές συμβαίνει να χρησιμοποιούνται τέτοιες λέξεις για να αναδυθεί μια πνοή «επιστημονικότητας» στο κείμενο, με αντίθετα αποτελέσματα τις περισσότερες φορές. Όσο πιο απλά είναι γραμμένο το κείμενο, τόσο αυξάνεται η αναγνωσιμότητά του. Συχνά, κριτήριο για την αξιολόγηση μιας εργασίας είναι η δυσκολία ή μη που αντιμετωπίζει ο αξιολογητής κατά την ανάγνωσή της (π.χ. αν απαιτείται να ανατρέχει σε προηγούμενες ενότητες και σελίδες ή σε παραρτήματα για να κατανοήσει τι ακριβώς είναι αυτό που εννοεί ο συγγραφέας).

Μεγάλη προσοχή πρέπει να δίνεται στην ορθή χρήση της ορολογίας, γενικής ή ειδικής. Οι συγγραφείς των εργασιών πρέπει να χρησιμοποιούν τους ευρέως αποδεκτούς επιστημονικούς όρους, φροντίζοντας να διασταυρώνουν την ορθότητά τους. Ένας όρος που χρησιμοποιείται από ελάχιστους επιστήμονες, ενώ υπάρχει άλλος ή άλλοι ευρύτεροι, συνήθως δεν είναι ο κατάλληλος.

Συνίσταται η χρήση εικόνων, διαγραμμάτων και πινάκων, όταν λειτουργούν υποστηρικτικά στο κείμενο. Η υπερβολική χρήση τους όμως, πολλές φορές για αισθητικούς λόγους πρέπει να αποφεύγεται. Μια πτυχιακή εργασία είναι επιστημονικό κείμενο και πρέπει να αναδεικνύεται αυτό το στοιχείο. Συνεπώς δεν απαιτεί εικονογράφηση, όπως συχνά παρατηρείται σε διάφορα σημεία εργασιών, όπως η αρχή ή το τέλος διαφόρων εννοτήτων. Μια εικόνα για να εισαχθεί στην εργασία πρέπει να θεωρείται απαραίτητη, ώστε να υποβοηθήσει την κατανόηση του κειμένου. Πολύπλοκα δεδομένα και πληροφορίες μπορούν να παρουσιαστούν συγκεντρωτικά με έναν πίνακα, ενώ συχνά στην ανάλυση αποτελεσμάτων είναι χρήσιμη η αξιοποίηση των διαγραμμάτων. Η εισαγωγή πολλών τέτοιων στοιχείων, για πληροφορίες που μπορούν εύκολα να παρουσιαστούν με τη μορφή ρέοντος κειμένου μπορεί να έχει συχνά αντίθετο αποτέλεσμα από το αναμενόμενο, αφού

ενδέχεται να κουράσει τον αναγνώστη. Επιπλέον, όλα αυτά τα στοιχεία πρέπει να έχουν κατάλληλο μέγεθος, να είναι ευανάγνωστα, ευκρινή και τοποθετημένα κοντά στο σημείο του κειμένου στο οποίο περιγράφονται.

Το κυρίως κείμενο της εργασίας πρέπει να έχει έκταση όχι μικρότερη από 10.000 λέξεις και όχι μεγαλύτερη από 15.000 λέξεις. Πρόσθετα στοιχεία, όπως περίληψη, παραρτήματα και βιβλιογραφία δεν περιλαμβάνονται στην έκταση αυτή.

Τέλος, η εργασία πρέπει να ακολουθεί συγκεκριμένη δομή, όπως αυτή παρουσιάζεται στη συνέχεια του παρόντος οδηγού.

Γ.2. Μορφοποίηση κειμένου

Το κυρίως κείμενο πρέπει να είναι γραμμένο με κατάλληλη γραμματοσειρά. Συνίσταται η χρήση της Times New Roman με γράμματα μεγέθους 12 στιγμών και διάστιχο 1,5. Κατ' αντιστοιχία, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται τα ακόλουθα μεγέθη και είδη γραμματοσειρών:

- Τίτλοι Κεφαλαίων: 16 στ. έντονη γραφή, στοίχιση στο κέντρο
- Τίτλοι υποενοτήτων κεφαλαίου: 14 στιγμών, έντονη γραφή, στοίχιση αριστερά.
- Τίτλοι υποενοτήτων 3^{ου} επιπέδου: 12 στιγμών, πλάγια γραφή, στοίχιση στο κέντρο.
- Κυρίως κείμενο: 12 στιγμών, πλήρης στοίχιση.
- Βιβλιογραφικές αναφορές: 11 στιγμών, πλήρης στοίχιση.

Σε κάθε ενότητα ή υποενοότητα, η πρώτη γραμμή της πρώτης παραγράφου ξεκινά από το περιθώριο της σελίδας, ενώ για τις υπόλοιπες παραγράφους έχει εσοχή 1,27 εκατοστά. Ακριβώς αυτές οι ρυθμίσεις ισχύουν στον παρόν οδηγό.

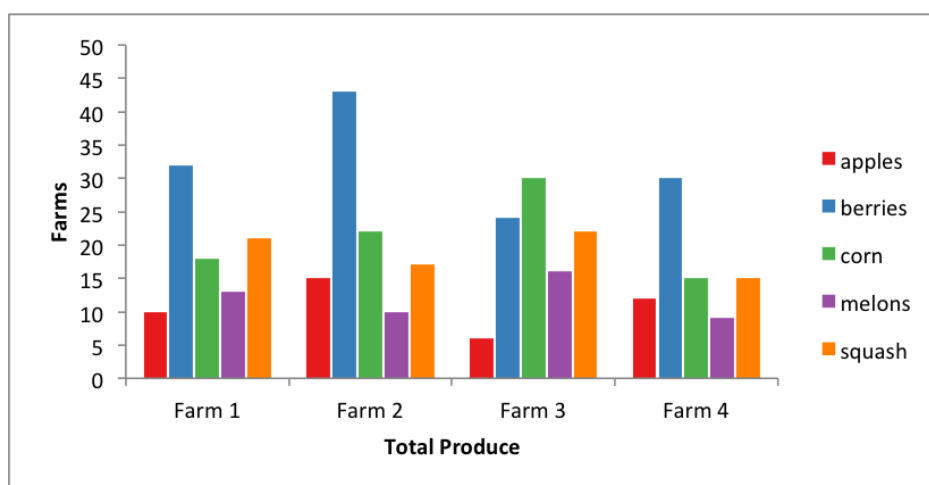
Τα κεφάλαια και τα υποκεφάλαια πρέπει να έχουν αρίθμηση και τίτλο. Το κείμενο πρέπει να είναι τυπωμένο σε χαρτί μεγέθους A4 με περιθώρια 3,17 εκατοστά αριστερά και δεξιά και 2,54 εκατοστά πάνω και κάτω.

Η αρίθμηση των σελίδων πρέπει να είναι συνεχής και να εμφανίζεται στο κάτω μέρος τους, στην εξωτερική πλευρά της σελίδας ή στο κέντρο.

Διαγράμματα, εικόνες και πίνακες που προέρχονται από εξωτερικές πηγές και δεν προκύπτουν από τα δεδομένα/αποτελέσματα της εργασίας μπορούν να χρησιμοποιούνται εφ' όσον αναγράφεται η πηγή τους στο τέλος της λεζάντας, με τη μορφή: Πηγή: Author, N. (2015: 55), όπου 55 είναι ο αριθμός της σελίδας στην πηγή.

Οι λεζάντες των εικόνων θα είναι γραμμένες με γραμματοσειρά Time New Roman 11 στιγμών, στοιχισμένες στο κέντρο της σελίδας. Όλες οι εικόνες θα είναι αριθμημένες, με την αρίθμηση να αναγράφεται στην αρχή της λεζάντας με έντονη γραφή, όπως φαίνεται στη συνέχεια. Όλα αυτά τα στοιχεία πρέπει να σχολιάζονται και να αναφέρονται μέσα στο

κείμενο, αλλιώς δεν έχουν λόγο ύπαρξης. Η αναφορά γίνεται είτε απευθείας από το κείμενο (π.χ. Στην Εικόνα 1 φαίνεται...) ή έμμεσα στο κείμενο (π.χ. Η παραγωγή για το 2015 ήταν καλή (Εικόνα 1)).

Εικόνα 1: Συνολική παραγωγή έτους 2015

Ομοίως, οι πίνακες έχουν λεζάντα και αναφέρονται στο κείμενο. Η διαφορά τους είναι ότι η λεζάντα τοποθετείται πριν τον πίνακα και όχι μετά, όπως στις εικόνες.

Εάν πρέπει να παραπεμφθεί ο/η αναγνώστης/ρια σε Παράρτημα, αυτό πρέπει να αναφερθεί στο κυρίως κείμενο (για παράδειγμα: ..., που παρουσιάζεται αναλυτικά στο Παράρτημα Ι). Τα Παραρτήματα έπονται της Βιβλιογραφίας και είναι αριθμημένα με λατινικούς χαρακτήρες (I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, κοκ).

Γ.3. Δομή εργασίας

Η δομή είναι σταθερή σε όλες τις πτυχιακές εργασίες, με μικρές τροποποιήσεις, ανάλογα με το είδος της εργασίας (βιβλιογραφική ή πρακτική έρευνα). Τα στοιχεία που συνθέτουν την εργασία είναι τα ακόλουθα:

- **Εξώφυλλο – Σελίδα τίτλου:** Πρέπει να ακολουθεί το πρότυπο που φαίνεται στο Παράρτημα Ι
- **Πίνακας περιεχομένων:** Τα περιεχόμενα πρέπει να είναι σε μορφή διαρθρωμένης λίστας (επίπεδα) και να φαίνονται όλα τα κεφάλαια και υποκεφάλαια της εργασίας.
- **Λίστα Εικόνων:** Σε νέα σελίδα τοποθετείται λίστα των εικόνων της εργασίας με τη μορφή περιεχομένων. Ουσιαστικά θα αναγράφονται οι αντίστοιχες λεζάντες των εικόνων και οι αντίστοιχοι αριθμοί σελίδας.
- **Λίστα Πινάκων:** Σε νέα σελίδα τοποθετείται ομοίως λίστα πινάκων.
- **Γλωσσάριο/Κατάλογος συντομογραφιών:** Σε περίπτωση που χρησιμοποιούνται πολλοί ειδικοί όροι, συντομογραφίες και ακρωνύμια, είναι χρήσιμη μια τέτοια λίστα ώστε να βοηθηθεί ο αναγνώστης.

- **Ευχαριστίες:** Προαιρετικά, στο σημείο αυτό μπορεί ο/η συγγραφέας της εργασίας να προσθέσει αφιερώσεις, ευχαριστίες και αφιερώσεις σε διάφορα πρόσωπα.
- **Περίληψη:** Η περίληψη είναι ένα περιεκτικό και αυτοτελές κείμενο έκτασης περίπου 300 λέξεων. Ο κυριότερος στόχος της είναι να δώσει στον αναγνώστη τη δυνατότητα να καταλάβει εύκολα και γρήγορα ποιο είναι το περιεχόμενο της εργασίας (θεματολογία, προβληματισμός, μεθοδολογία, συμπεράσματα), ώστε να αποφασίσει αν τον ενδιαφέρει να τη διαβάσει. Συνίσταται να υπάρχουν 2 περιλήψεις, μία στα Ελληνικά και μία στα Αγγλικά.
- **Λέξεις κλειδιά:** Ακολουθούν την περίληψη και χαρακτηρίζουν το περιεχόμενο της εργασίας. Συνήθως είναι 3-5 βασικοί όροι.
- **Κυρίως μέρος:** Το κυρίως μέρος της εργασίας χωρίζεται σε ενότητες/κεφάλαια και παρουσιάζει αναλυτικά πλέον όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για να κατανοήσει ο αναγνώστης το σχεδιασμό και την υλοποίηση της εργασίας. Αναλυτικά, περιέχει τις ακόλουθες ενότητες, συνήθως με τη σειρά που παρατίθενται παρακάτω:
 - Εισαγωγή: Στόχος της εισαγωγής είναι να προετοιμαστεί ο αναγνώστης για την ανάγνωση της εργασίας και παράλληλα να κεντριστεί το ενδιαφέρον του για το περιεχόμενο αυτής. Ουσιαστικά «εισάγει» τον αναγνώστη στην εργασία. Περιλαμβάνει μια σύντομη περιγραφή του υπό μελέτη θέματος και της προσέγγισης που ακολουθήθηκε. Μπορεί να περιέχει μια πολύ σύντομη αναδρομή επί του θέματος, το οποίο προσδιορίζει πλήρως. Επίσης αναφέρονται οι λόγοι για τους οποίους έχει ενδιαφέρον για τον αναγνώστη. Ακόμα περιγράφονται ο σκοπός, οι στόχοι και τα κύρια ερευνητικά ερωτήματα της πτυχιακής εργασίας (μπορεί να είναι και ένα). Επιπλέον περιγράφεται η μεθοδολογία της εργασία και η συμβολή της στη νέα γνώση. Όλα τα παραπάνω εκτείνονται σε 1-3 σελίδες κειμένου περίπου, ενώ η εισαγωγή ολοκληρώνεται με μια συνοπτική παρουσίαση των κεφαλαίων που θα ακολουθήσουν. Ενδεικτικά, το τέλος της εισαγωγής είναι ως ακολούθως: «Η εργασία δομείται ως εξής· αρχικά αναπτύσσεται το θεωρητικό πλαίσιο, εστιάζοντας στο ζήτημα Α και το ζήτημα Β. Ακολούθως περιγράφεται»
 - Ανασκόπηση της Βιβλιογραφίας - Θεωρητικό Πλαίσιο: Πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της εργασίας, αφού μελετά κριτικά την υφιστάμενη βιβλιογραφία (ελληνική και διεθνή) για να τεκμηριώσει σε θεωρητικό επίπεδο την εγκυρότητα, τη σημασία και το σχεδιασμό της

δομής της εργασίας. Επιπλέον μελετά υφιστάμενες ερευνητικές προσεγγίσεις του θέματος, εξετάζοντας με κριτικό τρόπο τη μεθοδολογία και τα αποτελέσματά τους. Με τον τρόπο αυτό η εργασία αποκτά προστιθέμενη αξία, αφού ενισχύεται η θέση της στη διεθνή βιβλιογραφία αναδεικνύοντας τη διαφοροποίησή της από τις υφιστάμενες προσπάθειες αλλά επιτρέποντας παράλληλα το συσχετισμό με αυτές. Ουσιαστικά, η βιβλιογραφική ανασκόπηση αξιοποιείται για να τεκμηριώσει και να εξηγήσει γιατί η εργασία είναι σημαντική, γιατί είναι σωστό να γίνει: α) με τον πληθυσμό που επιλέχτηκε, β) με τον τρόπο που επιλέχτηκε, γ) με τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, και δ) στο χρόνο που εκπονήθηκε. Η ανασκόπηση καλό είναι να είναι πολύπλευρη, να συντίθεται από πολλές αξιόπιστες πηγές και να περιλαμβάνει αντίθετες ή εναλλακτικές προσεγγίσεις στο θέμα. Τα συμπεράσματα και οι απόψεις του συγγραφέα πρέπει να εδράζονται, βασίζονται, στηρίζονται κυρίως σε αυτό το τμήμα της εργασίας.

Αυτό το τμήμα της εργασίας μπορεί να διαχωριστεί σε επιμέρους τμήματα, κυρίως όταν πρόκειται για εργασία εμπειρικής έρευνας. Στην περίπτωση αυτή το πρώτο μέρος αναφέρεται στο θεωρητικό μέρος, το οποίο μπορεί να περιέχει πληροφορίες όπως (ενδεικτικά): θεωρίες μάθησης, αναλυτικό πρόγραμμα, στοιχεία διδακτικής, κλπ. Το δεύτερο μέρος αναφέρεται στην υπάρχουσα κατάσταση, όπου παρουσιάζονται εναλλακτικές ερευνητικές προσεγγίσεις του ίδιου θέματος, ώστε να αναδειχθεί η διαφοροποίηση και η σημασία της πτυχιακής εργασίας. Φυσικά, όλα τα ανωτέρω μπορούν να περιέχουν επιμέρους υποενότητες, ειδικά όταν πρόκειται για διαθεματικές προσεγγίσεις.

- Ερευνητική Προσέγγιση: Σε αυτό το μέρος της εργασίας περιγράφονται η Μεθοδολογία ακολουθήθηκε και η Εμπειρική Εφαρμογή της έρευνας. Εκτός από τη συνοπτική ανάπτυξη της προβληματικής, περιγράφονται αναλυτικά όλα τα βήματα της μεθόδου που ακολουθήθηκαν, όπως: αποφάσεις που ελήφθησαν, αποκλεισμός ή ενσωμάτωση ερευνητικών προσεγγίσεων, ποσοτικοί ή/και ποιοτικοί δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν για τις μετρήσεις, ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή δεδομένων (περιγραφή τους, μελέτη εγκυρότητας και αξιοπιστίας) και μέθοδοι ανάλυσης αυτών που επιλέχτηκαν. Επιπλέον παρατίθενται πληροφορίες για την πρακτική εφαρμογή της έρευνας, όπως: τρόπος συγκρότησης του δείγματος και περιγραφή αυτού, τρόπος διεξαγωγής των πειραμάτων,

διαδικασία συλλογής δεδομένων και πληροφορίες από την εφαρμογή.

Αυτό το μέρος της πτυχιακής εργασίας ολοκληρώνεται με τη σαφή διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων και των ερευνητικών υποθέσεων (σε περίπτωση που υπάρχουν), ώστε στο αμέσως επόμενο μέρος της πτυχιακής εργασίας να παρουσιαστούν τα αποτελέσματα και οι απαντήσεις.

Στόχος της αναλυτικής περιγραφής της μεθοδολογίας είναι να αποσαφηνιστούν πλήρως οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν ώστε να μπορεί ο αναγνώστης να επαληθεύσει τα αποτελέσματα που θα ακολουθήσουν, αλλά και να επιβεβαιώσει την εγκυρότητα και την καταλληλότητα της μεθοδολογίας. Επιπλέον, το μέρος αυτό της εργασίας λειτουργεί ως «οδηγίες» για άλλους ερευνητές που στο μέλλον επιθυμούν να διεξάγουν αντίστοιχη έρευνα.

Σε περίπτωση έρευνας τύπου βιβλιογραφικής ανασκόπησης, η μεθοδολογία αναφέρεται στον τρόπο αναζήτησης της βιβλιογραφίας από έγκυρες πηγές (π.χ. συνέδρια, περιοδικά, online βάσεις δεδομένων), το πλήθος των αποτελεσμάτων που προέκυψαν, τον τρόπο απόρριψης ή μη αυτών (με πλήρη αιτιολόγηση των αποφάσεων) και το μέγεθος της προς μελέτη βιβλιογραφίας που προέκυψε τελικά. Στη συνέχεια πρέπει να αναπτυχθεί η μεθοδολογία μελέτης αυτής και η κριτική προσέγγιση που θα ακολουθηθεί για να προκύψουν συμπεράσματα.

Σε περίπτωση έρευνας που περιλαμβάνει πείραμα, η μεθοδολογία περιλαμβάνει τα στοιχεία που αναπτύχθηκαν παραπάνω.

- Αποτελέσματα – Ανάλυση: Η ενότητα αυτή μπορεί να είναι μία ή να διασπαστεί σε δύο υποενότητες, ανάλογα με το είδος της έρευνας (επεξηγήσεις δίνονται στο τέλος αυτού του μέρους του οδηγού). Γενικά αυτή η ενότητα περιλαμβάνει τα αποτελέσματα της εμπειρικής εφαρμογής της έρευνας και χρήσιμες πληροφορίες που προκύπτουν από την εφαρμογή αυτή (δυσκολίες που αντιμετωπίστηκαν, αξιοσημείωτες παρατηρήσεις και εμπειρίες που προέκυψαν, κλπ.). Παρουσιάζονται αναλυτικά όλες οι πληροφορίες που προέκυψαν από την εμπειρική μελέτη που θα αξιοποιηθούν για να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα. Η απαντήσεις στα ερωτήματα είναι η δεύτερη υποενότητα αυτού του μέρους. Στο σημείο αυτό γίνεται κριτική ανάλυση των αποτελεσμάτων, με βάση τη μεθοδολογία ανάλυσης που επιλέχτηκε) και παρουσίασή τους με όποια μέθοδο κρίνεται χρήσιμη (πίνακες, διαγράμματα, φωτογραφίες, σχεδιαγράμματα, κλπ.). Οι απαντήσεις που προκύπτουν πρέπει να σχολιάζονται και να συνδέονται με την υφιστάμενη βιβλιογραφία, κυρίως με πρότερες ομοειδείς μελέτες. Σε περίπτωση που έχουν διατυπωθεί ερευνητικές υποθέσεις, σχολιάζεται η επιβεβαίωση ή η διάψυσή τους.

Σε κάθε περίπτωση τα αποτελέσματα και οι απαντήσεις πρέπει να παρατίθενται με μια κριτική, ερμηνευτική προσέγγιση που προκύπτει στηρίζεται από το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας.

Σε περίπτωση έρευνας τύπου βιβλιογραφικής ανασκόπησης, πρέπει να κατηγοριοποιηθεί και να εξεταστεί η προκύπτουσα βιβλιογραφία με βάση κριτήρια και τις οπτικές γωνίες που έχουν αναλυθεί στην ενότητα της μεθοδολογίας, ώστε να προκύψουν αποτελέσματα.

Σημαντικό είναι να τονιστεί ότι στόχος της έρευνας είναι να απαντήσει στα ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται και όχι να χρησιμοποιήσει ερευνητικά εργαλεία με επιφανειακό τρόπο. Συνήθως οι απαντήσεις προκύπτουν από τη σύνθεση δεδομένων που έχουν συλλεχθεί με διάφορα εργαλεία. Έτσι, για παράδειγμα, όταν χρησιμοποιείται ένα ερωτηματολόγιο ή συνέντευξη, τα αποτελέσματα δεν είναι η απλή παράθεση των συχνοτήτων σε κάθε ερώτηση του ερωτηματολογίου ξεχωριστά (και άρα το αποτέλεσμα να είναι ποια απάντηση είχε τη μεγαλύτερη συχνότητα). Δεν πρέπει να μπερδεύει ο φοιτητής-ερευνητής το ερώτημα (της έρευνας) με την ερώτηση (δομικό στοιχείο του εργαλείου που είναι το ερωτηματολόγιο στο παρόν παράδειγμα).

- Συμπεράσματα – Συζήτηση: Είναι μια σύντομη ενότητα, που συνήθως είναι και η τελευταία. Έχει έκταση παρόμοια με αυτή της εισαγωγής, ίσως λίγο μεγαλύτερη. Ξεκινά με μια σύντομη περιγραφή του προβληματισμού και της έρευνας, με μια πολύ μικρή σύνοψη των αποτελεσμάτων (για λόγους συνοχής – παρουσιάζεται σύντομα το τι έγινε, γιατί έγινε και τι είδαμε). Αναφέρονται αναλυτικά οι περιορισμοί της έρευνας, τα αναπάντητα ερωτήματα της έρευνας (και οι λόγοι), η ικανοποίηση του ερευνητή από την πρακτική εφαρμογή.

Μια καλή έρευνα μπορεί να έχει απόλυτα τεκμηριωμένα αρνητικά αποτελέσματα. Δεν είναι υποχρεωτικό ένα πείραμα να έχει πάντα θετική έκβαση. Επιπλέον, ο κανόνας είναι ότι μια καλά οργανωμένη και σχεδιασμένη έρευνα οδηγεί στη γέννηση νέων ερωτημάτων για μελλοντική έρευνα. Αυτά περιγράφονται στην ενότητα αυτή. Τέλος, μπορούν να αναφερθούν πιθανές τροποποιήσεις στη μεθοδολογία που προτείνονται από τον ερευνητή, με βάση την εμπειρία που αποκόμισε από την πρακτική εφαρμογή της.

- Βιβλιογραφία: Το τελευταίο μέρος της εργασίας είναι η βιβλιογραφία. Στην ενότητα αυτή παρατίθενται όλες οι βιβλιογραφικές πηγές που αξιοποιήθηκαν στην εργασία και που ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΑ εμφανίζονται στο κείμενο της εργασίας ως παραπομπές. Δεν μπορεί να υπάρχει βιβλιογραφική πηγή στο σημείο αυτό για την οποία δεν υπάρχει

ανάλογη παραπομπή στο κυρίως σώμα της εργασίας. Ομοίως, δεν μπορεί να υπάρξει παραπομπή στη κείμενο για την οποία δεν αναφέρεται η πηγή στην ενότητα της βιβλιογραφίας.

Σημαντικό είναι να τονιστεί ότι η βιβλιογραφία παρατίθεται για δύο λόγους: α) για να μπορεί ο αναγνώστης να ελέγξει την εγκυρότητα των ισχυρισμών του συγγραφέα (αν θεωρεί ότι αποδίδονται ορθά αυτά που περιγράφονται στη βιβλιογραφική πηγή), και β) να εμβαθύνει τη μελέτη του θέματος ο αναγνώστης σε περίπτωση που δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην εργασία. Σε κάθε περίπτωση η βιβλιογραφία αναφέρεται στις πηγές που ο/η φοιτητής/τρια αξιοποίησε και όχι στο σύνολο της βιβλιογραφίας που μελέτησε πριν προχωρήσει στην εργασία.

Η τεχνική προσέγγιση αναγραφής της βιβλιογραφίας επεξηγείται στην επόμενη ενότητα του παρόντος οδηγού.

- Παραρτήματα: Σε ορισμένες περιπτώσεις είναι χρήσιμο να υπάρχουν παραρτήματα, τα οποία προστίθενται στο τέλος της εργασίας, μετά και τη βιβλιογραφία. Αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν ερευνητικά εργαλεία (π.χ. ένα ερωτηματολόγιο), οπτικό υλικό από την εμπειρική έρευνα (φωτογραφίες, έργα μαθητών, κλπ.), καταγραφές οθονών (screenshots) όταν αξιοποιείται υπολογιστής, κλπ. Σε κάθε περίπτωση, τα παραρτήματα πρέπει να παρατίθενται όταν κρίνονται απολύτως απαραίτητα και όταν η πληροφορία που περιέχουν είναι τέτοια που δεν μπορεί να ενσωματωθεί στο κυρίως σώμα της εργασίας λόγω έκτασης (και κατά συνέπεια θα αποσυντονίσει τον αναγνώστη). Για παράδειγμα, ένα ερωτηματολόγιο 4 σελίδων μπορεί να περιγραφεί ως εργαλείο στο κυρίως σώμα της εργασίας (ενότητες, πλήθος κλειστών και ανοιχτών ερωτημάτων, στόχοι, κλπ.) και να προστεθεί αυτούσιο ως παράρτημα για να μπορεί να το μελετήσει ο αναγνώστης.

Δ. Τεχνικές οδηγίες παράθεσης βιβλιογραφίας

Η λίστα βιβλιογραφικών αναφορών ακολουθεί το σύστημα APA. Στη συνέχεια παρατίθενται οδηγίες και παραδείγματα για τον τρόπο που αναγράφεται η βιβλιογραφία, ανάλογα με το είδος της πηγής που περιγράφεται κάθε φορά.

Μια βιβλιογραφική πηγή μπορεί να είναι:

- Βιβλίο ή μονογραφία
- Κεφάλαιο σε συλλογικό επιστημονικό τόμο
- Άρθρο που περιέχεται σε επιστημονικό περιοδικό
- Εργασία που περιλαμβάνεται σε πρακτικά επιστημονικού συνεδρίου
- Άρθρο που περιλαμβάνεται σε μη επιστημονική πηγή (π.χ. σε εμπορικό περιοδικό ή εφημερίδα)
- Διαδικτυακή πηγή σε μορφή άρθρου
- Διαδικτυακός τόπος

Σε κάθε περίπτωση, το σύστημα APA περιλαμβάνει οδηγίες που περιγράφουν ποιος έχει συγγράψει το έργο που περιγράφουμε, πότε, τον τίτλο του έργου, το που ακριβώς βρίσκεται αυτό και τα στοιχεία έκδοσής του. Έτσι μπορεί ο αναγνώστης να αναγνωρίσει με μια ματιά το είδος της βιβλιογραφικής πηγής, αλλά επιπλέον έχει στη διάθεσή του όλες τις πληροφορίες που χρειάζονται για να εντοπίσει την πηγή αυτή.

Η βιβλιογραφία μπορεί να είναι ελληνική, ξενόγλωσση ή συνδυασμός τους. Στην περίπτωση του συνδυασμού όλες οι πηγές παρατίθενται σε ενιαία λίστα με την ξενόγλωσση να προηγείται της ελληνόγλωσσης. Επιπλέον, όλες οι βιβλιογραφικές πηγές παρατίθενται με αλφαβητική σειρά.

Για κάθε συγγραφέα (σε περίπτωση που υπάρχουν περισσότερα από ένα έργα του ίδιου συγγραφέα στη βιβλιογραφία), κατ' αρχήν αναφέρονται οι μονογραφίες, μετά τα έργα που έχει συγγράψει από κοινού με άλλους.

Σε κάθε περίπτωση, όταν ο συγγραφέας ή η συγγραφική ομάδα είναι ίδια σε περισσότερα από ένα έργα, τότε αυτά αναγράφονται με χρονολογική σειρά (το παλαιότερο πρώτο). Όταν δύο ή περισσότερα έργα γράφτηκαν την ίδια χρονιά, τότε στο τέλος της χρονολογίας μπαίνει μια ένδειξη με γράμματα (π.χ. 2015α, 2015β, 2015γ, κλπ.).

Τέλος, ως χρονολογία εννοείται η χρονιά έκδοσης του έργου.

Ακολουθούν οδηγίες και παραδείγματα

Δ.1. Παραπομπές στο κυρίως κείμενο

Σύμφωνα με την έκδοση 5 του APA style, οι παραπομπές εντός του κειμένου χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη αφορά έργα στα οποία οι συγγραφείς είναι μέχρι δύο και η

δεύτερη όταν οι συγγραφείς είναι από τρεις και πάνω. Στην πρώτη περίπτωση, αναφέρεται το όνομα του συγγραφέα ή τα ονόματα, σε περίπτωση που είναι δύο, και στη συνέχεια η χρονολογία. Η άμεση αναφορά γίνεται αφού γραφτεί η πρώτη πρόταση που αναφέρεται στο έργο για το οποίο γίνεται η παραπομπή και ακολουθεί σε παρένθεση το επώνυμο του συγγραφέα και η χρονολογία, χωρισμένα με κόμμα. Για παράδειγμα (Μπράττισης, 2015). Μπορεί όμως η παραπομπή να γίνει στην αρχή της πρότασης. Για παράδειγμα «Σύμφωνα με τον Μπράττιση (2015)...».

Σε περίπτωση που είναι δύο συγγραφείς, τότε η παραπομπή θα περιέχει και τα δύο επώνυμα ενωμένα με το χαρακτήρα & και ακολουθεί η χρονολογία. Για παράδειγμα (Μπράττισης & Μιχαήλ, 2015) ή «Οι Μπράττισης & Μιχαήλ (2015) θεωρούν...». Για ελληνικές παραπομπές, ο χαρακτήρας & μπορεί να αντικατασταθεί από τη λέξη «και».

Όταν οι συγγραφείς είναι από τρεις και πάνω, τότε η παραπομπή περιέχει μόνο το επώνυμο του πρώτου συγγραφέα, ακολουθούμενο από το «et al.» ή το «κ.ά» όταν είναι στα ελληνικά. Έτσι η παραπομπή θα γίνει (Μπράττισης et al., 2015).

Σε περίπτωση που η παραπομπή αφορά περισσότερα του ενός έργα, τότε αυτά μπαίνουν στην ίδια παρένθεση και χωρίζονται μεταξύ τους με ερωτηματικό, ενώ ακολουθούν τους παραπάνω κανόνες. Για παράδειγμα (Μπράττισης, 2010; Μιχαήλ, 2012; Μπράττισης & Μιχαήλ, 2015). Όταν ο/οι συγγραφείς/συγγραφείς είναι ίδιοι και αλλάζει μόνο η χρονολογία, τότε η παραπομπή θα γίνει ως εξής: (Μπράττισης & Μιχαήλ, 2014; 2015).

Τέλος, υπάρχει περίπτωση να πρέπει να γίνει παραπομπή σε έργο που αναφέρεται σε ένα άλλο έργο. Για παράδειγμα, αν ο/η συγγραφέας της πτυχιακής εργασίας έχει διαβάσει το άρθρο (Μπράττισης, 2015) και μέσα αναφέρεται το έργο (Κόμης, 2004), αλλά στην πραγματικότητα δεν έχει διαβάσει το (Κόμης, 2004), τότε η παραπομπή θα είναι (Κόμης, 2004 ό.α. στο Μπράττισης, 2015). Εναλλακτικά αντί για «ό.α.» μπορεί να γραφτεί «όπως αναφ.».

Αν απαιτείται να αναφερθεί και η σελίδα στην παραπομπή, τότε θα γίνει: (Μπράττισης, 2015:187) ή (Μπράττισης, 2015: 145-156).

Σε περίπτωση που αναφέρονται αυτούσιες προτάσεις από μια πηγή, τότε αυτές μπαίνουν σε εισαγωγικά («...») και ακολουθεί η παραπομπή.

Δ.2. Βιβλία και μονογραφίες

Γενικά, η μορφή που ακολουθείται είναι: Επώνυμο και αρχικό όνομα του συγγραφέα (Χρονολογία έκδοσης). *Τίτλος έργου*. Τόπος έκδοσης: εκδόσεις.

Για παράδειγμα:

Μικρόπουλος, Τ. Α. (2000). *Εκπαιδευτικό Λογισμικό. Θέματα σχεδίασης και αξιολόγησης λογισμικού υπερμέσων*. Αθήνα: ΚΛΕΙΔΑΡΙΘΜΟΣ

Παράδειγμα με δύο συγγραφείς:

Γεωργόπουλος, Α. & Τσαλίκη, Ε. (1993). *Περιβαλλοντική εκπαίδευση: Αρχές, φιλοσοφία, μεθοδολογία, παιχνίδια και ασκήσεις*. Αθήνα: Γρηγόρης

Σε περίπτωση που ο/οι συγγραφείς έχουν κάνει την επιμέλεια του βιβλίου και δεν έχουν συγγράψει όλο το περιεχόμενό του, τότε προστίθεται το (Επιμ.) πριν την παρένθεση με τη χρονολογία.

Δ.3. Κεφάλαια σε συλλογικούς τόμους

Στην περίπτωση αυτή, χρειάζονται τα ονόματα των συγγραφέων, ο τίτλος του κεφαλαίου και τα στοιχεία του τόμου. Επιπλέον πληροφορία είναι οι σελίδες του τόμου στους οποίους υπάρχει το συγκεκριμένο κεφάλαιο. Για παράδειγμα:

Bratitsis, T., Kandroudi, M. (2014). Computer Mediated Communication in Primary Education. An overview and a research approach example. In M. Khosrow-Pour (ed.), *Educational Technology Use and Design for Improved Learning Opportunities* (pp. 117-138), IGI-Global, USA

Δ.4. Άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά

Όταν πρόκειται για άρθρο σε περιοδικό, ο τίτλος του άρθρου γράφεται με κανονικά γράμματα και ο τίτλος του περιοδικού με πλάγια. Οι σελίδες και οι πληροφορίες του τεύχους μπαίνουν στο τέλος. Για παράδειγμα:

Bratitsis, T., Dimitracopoulou, A. (2008). Interpretation Issues in Monitoring and Analyzing Group Interactions in Asynchronous Discussions. *International Journal of e-Collaboration*, 4(1), IDEA Group Inc, 20-40

Μπράττισης, Θ. (2013). Διδασκαλία της έννοιας του υπολογιστικού συστήματος στο νηπιαγωγείο. Μια μελέτη περίπτωσης. *Περιοδικό Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση - Ειδικό αφιέρωμα: "Διδάσκοντας Πληροφορική στο Ελληνικό Ψηφιακό Σχολείο: Τάσεις, προσεγγίσεις, προοπτικές"*, 6(3), 181-195

Στο τελευταίο παράδειγμα, το 6(3) σημαίνει Τεύχος 6, Τόμος 3.

Δ.5. Εργασίες σε πρακτικά συνεδρίων

Όταν πρόκειται για πρακτικά συνεδρίων, τότε ακολουθείται δομή παρόμοια με αυτή των συλλογικών τόμων. Οι δύο υποπεριπτώσεις είναι τα πρακτικά να έχουν τη μορφή βιβλίου και κατά συνέπεια να υπάρχει επιμελητής (ή περισσότεροι) και σελίδες ή να είναι σε ηλεκτρονική μορφή, χωρίς στοιχεία επιμελητή ή σελιδοποίηση. Ακολουθούν παραδείγματα:

Μπράτισης, Θ., Κανδρούδη, Μ. (2013). Η Αντεστραμμένη Διδασκαλία (Flipped Learning) ως συνεργατική προσέγγιση μάθησης: Βιβλιογραφική επισκόπηση. 3ο Πανελλήνιο συνέδριο «Ένταξη και χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία». 10-12 Μαΐου 2013, Πειραιάς

Μπράτισης, Θ. (2011). Οι ΤΠΕ στα Προγράμματα Σπουδών των Παιδαγωγικών Τμημάτων Νηπιαγωγών. Στο Χ. Παναγιωτακόπουλος (επιμ), 2ο Πανελλήνιο Συνέδριο: Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία (σσ. 591-600), Πάτρα, 28-30 Απριλίου 2011

Δ.6. Μη επιστημονικό άρθρο

Η δομή στην περίπτωση αυτή είναι παρόμοια με αυτή της μονογραφίας. Για παράδειγμα, το άρθρο του Βαγγέλη Πρακτικάκης στην εφημερίδα το Βήμα με τίτλο «Τεχνητή νοημοσύνη μαθαίνει τον κόσμο από τις εικόνες του Διαδικτύου», θα γραφτεί ως ακολούθως:

Πρακτικάκης, Β. (2013). Τεχνητή νοημοσύνη μαθαίνει τον κόσμο από τις εικόνες του Διαδικτύου. *Εφημερίδα Το Βήμα*. Αθήνα: ΔΟΛ.

Δ.7. Διαδικτυακά άρθρα

Τα διαδικτυακά άρθρα μπορεί να αναφέρουν συγγραφέα ή να είναι ανυπόγραφα. Επιπλέον, μπορεί να έχουν ημερομηνία δημοσίευσης ή όχι. Ακολουθούν σχετικά παραδείγματα:

Τσάφος, Β.(2015). *Η εκπαίδευση σε αναζήτηση μιας εναλλακτικής προοπτικής*. Διαθέσιμο στο <http://www.esos.gr/arthra/38490/i-ekpaideysi-se-anazitisi-mias-enallaktikis-prooptikis> (τελευταία ανάκτηση 25-5-2015)

Birch, J., & Burnett, E. (2001), Unbundling the unbundled, *The McKinsey Quarterly*, 4. Available at <http://www.mckinseyquarterly.com> (last accessed 14/08/2007)

Όταν δεν αναφέρεται το όνομα του γράφοντος, αλλά υπάρχει ημερομηνία, τότε γίνεται ως εξής:

Esos (2015). *Συνεδριάζουν τα Συμβούλια Ιδρύματος των Πανεπιστημίων*. Διαθέσιμο στο www.esos.gr/arthra/38489/synedriazoun-ta-symvolyia-idrymatos-ton-panepistimion (τελευταία ανάκτηση 25-5-2015)

Όταν δεν υπάρχει ημερομηνία, τότε στη θέση της βάζουμε χ.η (χωρίς ημερομηνία) ή αντίστοιχα στα αγγλικά n.d. (no date). Για παράδειγμα:

Heuristic. (n.d.). *In Merriam-Webster's online dictionary* (11th ed.). Available at <http://www.m-w.com/dictionary/heuristic> (last accessed 25/5/2015).

Δ.8. Ιστότοποι

Όταν η παραπομπή αναφέρεται σε έναν ολόκληρο ιστότοπο, τότε γίνεται:

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2015). [online] Available at: <http://www.pi-schools.gr> (Last accessed 24/5/2015).

Δ.9. Γενικές οδηγίες

Όταν παρατίθεται η βιβλιογραφία, στις περιπτώσεις πολλών συγγραφέων δε χρησιμοποιούμε τη συντομογραφία et al., αλλά γράφουμε όλα τα ονόματα. Το et al. εμφανίζεται μόνο στις παραπομπές μέσα στο κυρίως κείμενο.

Επιδιώκετε πάντα να χρησιμοποιείτε έγκυρες παραπομπές. Η Wikipedia μπορεί να είναι πολλές φορές χρήσιμη, αλλά δε θεωρείται έγκυρη. ΜΗΝ ΤΗ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΕ ως παραπομπή.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: Εξώφυλλο πτυχιακής εργασίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΟ ΓΡΑΦΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ)

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ

ΑΕΜ: ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ

ΕΠΟΠΤΗΣ: ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ, ΙΔΙΟΤΗΤΑ

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ, ΙΔΙΟΤΗΤΑ

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΜΑΙΟΣ 2015

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: Έντυπο αίτησης για έγκριση πτυχιακής
εργασίας από τη Γ.Σ.**

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ: Βεβαίωση κατάθεσης πτυχιακής εργασία στη
Βιβλιοθήκη**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

Θέμα Πτυχιακής :

.....

.....

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

.....

.....

Φλώρινα/...../20...

.....

.....

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΚΑΤΑΘΕΣΗΣ

.....

ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

.....

Βεβαιώνεται ότι ο/η φοιτητής/τρια με τα
 κάτωθι στοιχεία κατέθεσε στη Βιβλιοθήκη
 του Τμήματος τη Διπλωματική του/της
 εργασία.

.....

.....

Όνοματεπώνυμο:

Ο Υπεύθυνος της Βιβλιοθήκης

.....

.....

Αρ, Μητρώου:

Αθανάσιος Βαϊτσάκης